

עוד דרש רבי פנחס בר חמא: כל שיש לו צער⁽¹³⁴⁾ או חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים.

שנאמר: "חמת מלך [צער שבאה לו חימה מאת המקום] מלאכי מות [חולה הנוטה למות], ואיש חכם⁽¹³⁵⁾ יכפרנה [יקנחנה]".

שנינו במשנה: "זה הכלל: כל הקודם בנחלה, יוצאי ירכו קודמין, והאב קודם לכל יוצאי ירכו".

בעי רמי בר חמא: אבי האב, ואחי האב, כגון אברהם וישמעאל הבאים לירש בנכסי עשו⁽¹³⁶⁾, איזה מהן קודם⁽¹³⁷⁾?

אמר רבא: תא שמע, האב קודם לכל יוצאי ירכו.

וקשיא לן, וכי רמי בר חמא לא ידע משנה מפורשת?

ומתרצת הגמרא: רמי בר חמא אגב חורפיה [מחמת חריפותו, שהיה טרוד בשאלה אחרת, כדלקמן] לא עיין בה.

עוד בעי רמי בר חמא: אבי האב, ואחיו, כגון אברהם ויעקב הבאים לירש בנכסי

עשו, איזה מהן קודם?

אמר רבא: תא שמע, "האב קודם לכל יוצאי ירכו", ואם כן אברהם קודם ליעקב⁽¹³⁸⁾.

ורמי בר חמא, שהסתפק בדבר, סבר, שמא קודם רק ליוצאי ירכו שלו, ולא יוצאי ירכו של בנו.

והכא נמי מסתברא, שיעקב קודם לאברהם בנכסי עשו. דקתני, "זה הכלל, כל הקודם בנחלה, ואיננו, כגון יצחק, שקודם לאברהם אילו היה קיים, יוצאי ירכו קודמין",

וכיון דאילו איתיה ליצחק, יצחק קודם, השתא נמי דליתיה יצחק, יעקב קודם.

ומסקנת הגמרא: אכן, שמע מינה.

מתניתין:

כיון ששנינו במשנה הקודמת ש"כל הקודם בנחלה יוצאי ירכו קודמין", ונמצאת בת הבן יורשת במקום שיש בנים, שנינו משנה זו, שהרי בנות צלפחד ירשו חלק אביהן בנכסי חפר אביו, במקום צלפחד אביהן.

137. ומספקא ליה משום ששניהם באים לירש מכת אבי המת. רשב"ם.

138. ולכאורה לפי דברי רבא, לעולם אין הבן יורש את אביו, אלא סבו קודם. ואם כן בטלה תורת מישמוש נחלה.

ועיין בתוספות, שחזר בו רבא מטעותו זו. אמנם הרש"ש תירץ, דאף לדעת רבא בן המת עצמו קודם לאב. אלא שהאב קודם לכל יוצאי ירכו, כגון לאחי המת. ודוק.

134. כך הגירסא בעין יעקב. ובזה יובן פירוש הרשב"ם. רש"ש.

135. ומיהו החכם שילך אליו: כתב הנמוקי יוסף, "מנהג זה בצרפת, כל מי שיש לו חולה, מבקש פני הרב תופס ישיבה שיברך אותו".

136. מיתה נקט בעשיו שהוא רשע, ולא ביעקב. רשב"ם.

בנות צלפחד נטלו ג' (139) חלקים בנחלה, בארץ ישראל: חלק אביהן שהיה עם יוצאי מצרים, וסבר האי תנא, "ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ" (140), ואף על פי שמתו כולם במדבר, מכל מקום, כשהתחלקה הארץ נחלקה לפי שמות יוצאי מצרים, ואילו היה לאחד מהם בן אחד, ולחברו עשרה בנים, יטול האחד כנגד עשרת בני חברו. ובגמרא יבואר יותר.

וכמו כן חלקו עם אחיו (141) של צלפחד **בנכסי חפר,** שאף הוא יצא ממצרים, והיה לו חלק בארץ. ובנות צלפחד נטלו חלק

אביהן שהיה לו בנכסי אביו. כמו שאמרנו לעיל, "כל הקודם בנחלה יוצאי יריכו קודמין".

וכן, כיון שהיה צלפחד בכור (142), ואילו היה חי, היה נוטל שני חלקים בנכסי חפר, בנותיו ירשו את זכותו לרשת חלקים אלו (143).

גמרא:

כאמור, במשנתנו תנן כמאן דאמר "ליוצאי ק"ז-א

139. אמנם לפי האמת, נטלו ארבעה חלקים, כמבואר בגמרא לקמן (ק"ח-ב) שהיה להם אחי אב שמת, ונטלו גם את חלקו.

אלא שמשנתינו באה להשמיע את החלקים שיש בהם חידוש. דמה שנטלו חלק אחי אביהן אינו חידוש, דכבר אשמועינן שבת הבן הרי היא במקום הבן לרשת את אחיו.

והכא אשמעינן ג' דינים, א. בת הבן יורשת עם האחים. ב. ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ. ג. ארץ ישראל מוחזקת היא ליוצאי מצרים ונטל בה בכור פי שנים. רשב"ם.

140. עיין ברשב"ם לקמן (ק"ז-ב, ד"ה לאלו ולאילו) ומבואר בדבריו דתנא דמתניתין יכול לסבור נמי כמאן דאמר "לאילו ולאילו נתחלקה הארץ", דאף לשיטתו נטלו ג' חלקים, דהא אית ליה נמי "ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ". עיין שם.

141. רשב"ם כתב, "דנטלו בניו חלק אביהן שהיה מיוצאי מצרים, לבד חלק עצמן, שגם הם יצאו ממצרים".

והקשה הרש"ש, מניין לרשב"ם שבני חפר (לבד מצלפחד עצמו) יצאו ממצרים?

ולכן תיקן את הגירסא, "אם גם הם יצאו ממצרים".

וכן מוכח בדבריו, דהא לקמן (ק"ח-ב, ד"ה ותרי) כתב הרשב"ם שבני חפר נכנסו לארץ ישראל. ואם כן ודאי שהיו פחות מבני עשרים ביציאתם ממצרים. ולא נטלו חלק מיוצאי מצרים. ודוק.

142. והא דכתיב בדברי הימים (א, פרק ז, טו) "ומכיר לקח אשה לחפים ולשפים ושם אחתו מעכה ושם השני צלפחד ותהינה לצלפחד בנות", לאו שני לאחים קאמר, דהא לא איירי לעיל באחים כלל, ואיכא למימר, דאגילעד קאי, ומאי שני? שני לגלעד, כלומר בן בנו. רשב"ם.

143. לכאורה קשה, דהא אין בכור נוטל בראוי כבמוחזק (כמו שיבואר להלן קנ"ב ושם), והרי, צלפחד עדיין לא ירש את נכסי אביו בשעת מותו, והוה ליה ראוי, והיאך בנותיו נטלו פי שנים?

ומבאר הרשב"ם, דין ראוי אינו אלא בנכסים שהמוריש לא זכה בהן בשעת מיתה, כגון, אילו חפר לא זכה בנכסי אביו בשעת מותו רק לאחר מכן, בנכסים אלו אין צלפחד בנו נוטל פי שנים.